

BİR MENTOR, BİR BİLİM ADAMI VE HOCAMIZ İZZETTİN BARIŞ

PROFESSOR İZZETTİN BARIŞ AS A MENTOR AND A SCIENTIST

A. Fuat Kalyoncu

Hacettepe Üniversitesi, Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

e-posta: kalyon@ada.net.tr

doi:10.5152/pb.2013.11

Kanserli Köylerin Esrarı

Hocamızın önderliğinde başlayan kanserli köyler araştırmaları duyulmaya başladıktan sonra, sık sık ülkemizin farklı beldelerinden;

- gelip bizi de muayene edin,
- bu durumun nedenini bilelim,
- niye bizim köyde bu kadar çok kanser var,

-bunun çaresi var mı? kabilinden feryatlar geliyordu. İzzettin Hocamızın listelerini çıkardığı bu yerlerin Verem Savaş Dispanserlerinden çuvallarla rulo filmleri gelir, bizler de elle çevrilen makaralı film okuma tahtasını masamıza koyar, saatlerce bu filmleri okurduk. Neticede Hocamız gidilecek yerleri belirler, biz oralara giderken, genellikle mobil bir röntgen ekibi de araştırmaya katılarak, halkın standart boy filmlerle taraması yapılırdı. Herkesi hem muayene eder, hem de belli bir formu doldururduk. Bazı araştırmamızda kan alır, ultrasonografi yapar, evlerde ve belli ortamlarda özel cihazlarla toz ölçümleri yapar, çevreden toprak numuneleri toplardık. Hocam Karain, Tuzköy gibi çok bilinen birçok beldenin nüfus listelerinden, hastalık ve mortalite bilgilerini emekli olduktan sonra dahi toplamaya devam etmiştir. Aslında İzzettin Hoca, bu araştırmaları bizler kliniğe gelmeden önce, yaklaşık 20 yıldır, Mustafa Artvinli, Altay Şahin, Mustafa Özesmi, Levent Erkan gibi bizden kıdemli hocalarımızla yapmaya başlamıştı. Ekip zamanla gençleşiyor ama ekibin beyni ve kalbi değişmiyordu.

Başlangıçta sorun; gerçekten buralarda akciğer kanseri fazla mı, idi. Yapılan döküm araştırmalarıyla sadece akciğer kanseri değil malign plevral mezotelyo-

ma, yaygın plevral kalınlaşmalar, plevral kalsifikasyonlar, malign effüzyon ve ilaç tedavisine cevap vermeyen tüberkülozun (!) sık olduğu anlaşıldı. Sonraki aşama bunların nedeninin ne olduğuydu. Bizler kliniğe gelene kadar, yapılan su-toprak-havada bakılan bazı olası nedenlerin analizleriyle, ülke genelinde nedenin, tremolit asbest olduğu anlaşılmıştı. Sadece Kapadokya bölgesinde Karain ve Tuzköy'de neden erionite (zeolite) idi. Hocamız ülkede yaptıramadığı analizleri kişisel dostlukları ile Dünya Sağlık Teşkilatı ve Fransa'da INSERM (bizdeki TÜBİTAK benzeri bir yapılanma) kanalıyla yaptıyordu. Ülke içinde en çok yardımı Maden Tetkik Arama'da Jeolog Asım Bey yapmaktaydı. Dünya Sağlık Teşkilatı bütün araştırmalara Hocamızın Renault marka otomobili ile gidildiğini ve harcamaların da yine büyük oranda Hocamız tarafından karşılandığını öğrenince, kliniğimize bir sürü yedek parçası ile beraber bir Peugeot otomobil hediye etmişlerdi (Ancak bu araba her nedense, üniversitede sonradan epey sorun oldu, buna benzin verilmedi, garajda bakımı yapılmadı vs. Neticede araba üniversiteye hediye edildi, birisine makam arabası oldu, sorun çözüldü... Eee burası Türkiye!).

Asistanlık Dönemlerimiz

Torasentez ve rigid bronkoskopi o dönemde en çok kullandığımız tanı yöntemleriydi. Ben asistanlığımın son yılında flexibıl bronkoskopu elime aldığımda, tıbbın ne kadar ilerlediğini düşünmüştüm. Aynı dönemde kliniğimizde, tanısıl torakoskopi yöntemi de sık olarak kullandığımız bir işlemdi. Ultrasonografi ve bilgisayarlı

tomografinin olmadığı bir dönemde, takdir edersiniz ki bu işlemler çok önemliydi. Hocalarımız M. Artvinli ve A. Şahin, çok iyi torakoskopi yaparlardı. Bu yöntem ülkemizde (o zaman) en sık olarak sadece bizim kliniğimizde uygulanıyordu. Bugün kliniğimizde Toros Selçuk, bu işlemi en iyi bilenlerden biridir. Yine bugün giderek daha az kullandığımız Abrams iğnesi ile plevra biopsisi, neredeyse hemen her gün yapılan sıradan bir işlemdi. İzzet Hoca, tüm bu tetkikleri çok iyi yapmamızı isterdi, kendisi herhalde bizlere stres olmasın diye, işlem esnasında biz kendisini çağırmadığımız sürece gelmezdi. Ama geldiğinde de, her türlü eğitimi alırdık. Kendisi uzun yıllar pratisyen ve uzman hekim olarak donanmada çalıştığı için, her türlü tıbbi girişimi gayet kolay yapardı.

Hocamızla beraber Çankırı'nın Şabanözü, Orta, Gümerdiğin, Çaparkayı beldelerinde, Kütahya'da Tavşanlı'nın bazı beldelerinde, Konya Beyşehir'de, birçok kez Tuzköy ve Karain 'de bulundum. Halk Sağlığı'nda Prof. Dr. Nazmi Bilir hocamız da bizim birçok araştırmamıza katılmıştır. Hocamız bu araştırmaları nedeniyle İsveç'ten Gunnar Hillerdal, Belçika'dan Paul De Vuyst, Pascal Dumortier, Fransa'dan Patrick Sebastien, İngiltere'den Sir John Crofton başta olmak üzere birçok bilim insanı ile yakın ilişkiler kurmuştu. Bizler de elimizden geldiğince bu ilişkileri sürdürdük ve geliştirdik.

Hocamız 1982-1986 yılları arasında Suudi Arabistan'da King Faisal Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalışmış ve orada Göğüs Hastalıkları kliniğini kurmuştu. Daha sonra 1992'de bir ay beraber Suudi Arabistan'ın bazı üniversitelerinden gelen bir davet üzerine Ankara'da küçük bir ekip kurarak, oraya gitmiştik. Ekipte Hacettepe Pediatrik Endokrinoloji'den Prof. Dr. Nihat Bilginturan ve bizim klinikten başteknisyen Turgut Tatarhan da vardı. Orada ilk günlerde katıldığımız bir Onkoloji Kongresinde, hocamız da bir konuşma yapmıştı. Orada hocamıza ne kadar sevgi ve saygı gösterdiklerini görmüş ve iftihar etmiştik. O dönemde hocamızın araştırmaları sadece Türkiye açısından değil, demek tüm İslam dünyasında yakından izleniyordu. Kongrenin ilk akşamı, şehrin valisi olan

prens (her valinin Suud ailesinden bir prens olması gerekiyormuş) tüm ekip olarak bizleri davet ettiğini, özel olarak ağırladığını ve bir masal ortamında bulunduğumuzu net olarak hatırlıyorum.

İnternetin Olmadığı Dönemde Ev Toplantıları Vardı

Gerek asistanlığımız ve gerekse uzman olduktan sonra, klinikte herkese ayrı ayrı işler veren Hocamız, haftada en az 1-2 akşam bizleri evinde ağırlardı. Hocamızın evinde her türlü doküman, kitap, düzenli gelen abone olduğu birkaç göğüs dergisi (ve eski sayıları), New England J Medicine, National Geographics dergileri, yani araştırmalarımız ve yazılarımızı hazırlarken kullanabileceğimiz birçok kaynak vardı. Bu toplantıları sanki bir miktar Atatürk'ün sofralarına benzetmek mümkündü. Zaman zaman bu gecelere farklı kişiler de çağrılı olur, bizler de hem o kişilerle tanışır, hem de kendi işlerimizi yapardık. Sigara kanununun ilk çıkışında zorunlu rolü olanlardan, o zamanın Sağlık Bakanı Bülent Akarcalı ve bazı milletvekilleri, gazeteciler, yazarlar, işadamları, yerli-yabancı bazı bilim adamlarını o dönemde tanıma fırsatını bulmuştuk. Türkiye Akciğer Hastalıkları Vakfı ve Toraks Derneği'nin kuruluş döneminde, neredeyse o dönemde tüm ülkedeki Göğüs camiası üyeleri bir miktar bu ortamla tanışmıştır diyebilirim. Bu toplantı konusu nedeniyle, hocamızın sevgili eşi Berran Hanımefendi'ye de sevgi ve saygılarımı iletirim.

Hocamızın Bizler Üzerindeki İzi

Mutlaka her insanın farklı özellikleri vardır. Eğiticilik sadece bir meslek olarak değil yaşam biçimi olarak yapıldığında, çok önem kazanır. Bir kişiyi tanımlamak için çeşitli sıfatlar kullanırız; iyi insan, güzel insan, güvenilir insan, önder, organizatör, iyi doktor, iyi akademisyen, iyi aile babası, çevreci, tabiat aşığı, paylaşımcı, bonkör, alçakgönüllü, açık sözlü vs. Doğrusunu isterseviz, Hocamızı tanımlarken bu sıfatların hepsini kullanmak gerektiğine inanıyorum. Hocamız için en iyi kişi, işini iyi yapan dürüst insandı. Halen onun öğrencisi olan bizler de, elimizden geldiğince bu yolda gidiyoruz.

Prof. Dr. Y. İzzettin Barış

Y. İzzettin BARIŞ hocamız 1931 yılında İzmit'te doğdu. İlk ve orta eğitimini aynı şehirde tamamladıktan sonra 1949 yılında Kütahya Lisesi'nden mezun oldu. 1955'te Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. 1965 yılında Gülhane Askeri Tıp Akademisi Göğüs Hastalıkları Kliniğinde uzman oldu. Toplam 15 yıl Deniz Kuvvetleri'nde pratisyen ve uzman hekim olarak değişik gemiler ve hastanelerinde hizmet ettikten sonra 1969 yılı sonunda Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine girerek Göğüs Hastalıkları ünitesini kurdu. Donanma yıllarında yaşadığı tecrübeleri, ömür boyunca unutamayacağı hayat dersleri olarak kaldı.

1971'de Doçent, 1976 da Profesörlük ünvanlarını aldı. Hacettepe'de 1982 yılına kadar Anabilim Dalı Başkanlığını yaptı. 1982-1986 arasında Suudi Arabistan'daki King Faisal Üniversitesi Tıp Fakültesinde çalıştı ve orada da Göğüs Hastalıkları kliniğini kurdu. Hacettepe Üniversitesinde İngilizce Tıp Eğitiminin başlaması üzerine, tekrar Hacettepe Üniversitesi'ne görev çağırıldı ve emekli olduğu Mart 1998'e kadar Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanlığını yürüttü.

Prof. Dr. Barış, Türkiye'de ilk kez asbest ve biomass nedenli çevresel akciğer hastalıkları üzerinde araştırmalar yapmıştır. Dünyada ilk kez, Nevşehir-Tuzköy yöresinde asbest'ten daha potent fibrojenik ve karsinojenik bir mineral olan, Fibrous Zeolite'nin (Erionite) yaptığı hastalıkları tanımlamış ve tıp dünyasına tanıtmıştır. Bu çalışmalar sebebiyle yurt içi ve dışındaki çeşitli kuruluşlardan bir çok ödül almıştır. Bunların arasında 1990 Sedat Simavi Vakfı Sağlık Ödülü, Türk Tabipler Birliği Nusret Fişek Halk Sağlığı ödülü, Dr. Füsün Sayek Tıp Bilim Hizmet Ödülü ve 2008'de London Foundation-AACR innovator Ödülü sayılabilir. Bugün batıda ayrı bir ihtisas dalı olarak düşünülen Uykuda Solunum Durması hastalığının ülkemizden ilk olgu sunumunu yapmıştır. Ülkemizde sigara konusunda ulusal bazda ilk organize mücadeleyi başlatan kişilerdendir. Ülkemizin bir çok şehrinde bu konuda halka açık konferanslar vermiştir. Özellikle halk eğitimi ve araştırma-

ları hedefleyen "Türkiye Akciğer Hastalıkları Vakfı"nı kurmuş ve başkanlığını yapmıştır.

Onun üstünde yerli ve yabancı tıp dergisinin editörler kurulunda olan Dr. Barış'ın birisi İngilizce, diğerleri Türkçe yazılmış 30'u aşkın kitabı vardır. İngilizce olarak yayınlanan "Asbestos and Erionite Related Chest Diseases (1987)" isimli kitabı, konusunda uluslararası kaynak kitaplardandır. Yurtdışında bir çok bilimsel toplantıda çok sayıda konferans veren Hocamızın araştırmaları "New York Times, Chicago Tribune, Science and Avenir, GEO, Science, New Scientist, Vivre" gibi birçok saygın yayın kuruluşunda haber ve röportaj konusu olmuş, BBC dahil olmak üzere çeşitli ulusal ve uluslararası yayın kuruluşları kendisi ile radyo ve televizyon programları yapmıştır.

Ülkemiz tıp dergilerinde yüzün üstünde, uluslararası yayınlarda ise yetmiş yakın yazısı çıkmıştır. Ülkemizden görevde bulunduğu dönemde, TÜBİTAK verilerine göre ulusal bazda en çok kaynak gösterilen ilk 10 araştırmacı arasında olup, kendi branşında en yüksek atıfa sahiptir.

Prof. Dr. Barış, ayrıca özyaşam anılarını anlattığı "Kendi Rüzgarıyla", "Bu Doktoru Rehin Alalım", "Anadolu'nun Bitmeyen Akciğer ve Karınzarı Kanseri Çilesi" gibi kitapları ve "Çanakkale Savaşları", "Osmanlı Sultanlarının Yaşamları ve Ölüm Sebepleri", "Yoğun Bakım Anıları" ve "Karamürselli Aydın Demir Pehlivanın Yaşamı" gibi tarihi inceleme kitapları bulunmaktadır. Prof. Dr. Barış, Toraks Derneği'nin kurucuları arasında olup, birinci ve ikinci dönem başkanlığını yapmıştır. Hocamızın Amerikada doktor olarak çalışan iki oğlu ve üç torunu vardır. Büyük oğlu Dr. Enis Barış halen Dünya Bankasında çalışmakta olup, bir dönem International Union against Tuberculosis and Lung Diseases kurumunun başkanlığını yapmıştır. Küçük oğlu Dr. Bahadır Barış ise Göğüs Hastalıkları ve Yoğun Bakım Uzmanıdır.

Hocamız, bu bilimsel yönü dışında sıcak insani ilişkileri ile çok sevilen ve herkesçe saygı duyulan bir kişiydi. Çok çalışkan ve özverili olması, özgün konularda çalışmalar yapması nedeniyle sadece bizler için değil uluslararası düzeyde örnek gösterilmekteydi.